

i den semantiska analysen av vardagsspråket? Det vet jag inte. Det är fullt tänkbart att de inte kan det. Vardagsspråket är kanske inte alls ett analytiskt språk. Men hur det än förhåller sig med den saken så är det i alla fall klart att analytiska språk kan ta hand om inre egenskaper och relationer.

Bo Dahlin

Till kritiken av Sören Stenlunds "kritik" av den analytiska filosofin

Det är med stort intresse jag tar del av Dag Westerståhls recension av Sören Stenlunds bok *Det Osägbara*, lika stort som det med vilket jag läste Stenlund själv. Jag har i Stenlund äntligen funnit en svensk filosof som för sina kollegor förklarar precis det som jag själv önskar att jag kunde ha förklarat när jag för ett tiotal år sedan studerade filosofi – och slutade med det. Jag tror att *Det Osägbara* med all önskvärd tydlighet pekar ut varför det finns så få verkliga filosofer i Sverige, varför det i stället bara finns *fack* filosofer.

Jag anser att Westerståhls recension och kritik av *Det Osägbara* i själva verket är en *bekräftelse* på Stenlunds egna "teser", inte ett vederläggande av dem. Westerståhls fackfilosofiska kritik är nästan *förutsägbar* för den som förstått innehållet i *Det Osägbara*! Det är t ex förutsägbart att Stenlunds beskrivning (eller varför inte analys) av den analytiska filosofin kommer att uppfattas som ett *angrepp* på denna. För en analytisk filosof är det nämligen otänkbart att ord som "dum", "klåfingrig" och "ytlig" m m kan vara beskrivningar. Men om en läkare förklarar för sin patient att hans blindtarm är infekterad, hur ska det då gå för patienten om han rusar upp och säger: "Ni angriper mig!""? Situationerna är nämligen analoga. Stenlund beskriver ett slags *tänkande* som han kallar dumt etc, läkaren beskriver ett kroppsligt organ. Ingen av dem beskriver människan själv. Det är därför lika dumt (!) att uppfatta Stenlunds beskrivning av det analytiska tänkandet som ett angrepp, som det är att uppfatta läkarens diagnos som ett sådant. "Infektionen" gäller

”blindtarmen”, inte personen själv: därför är det i första hand fråga om en ren beskrivning. Värderingen kommer in ”i efterhand”, i och med att vi värderar en icke-infekterad blindtarm högre än en infekterad, av uppenbara orsaker. På samma sätt värderar vi ett klokt tänkande högre än ett dumt, men denna värdering kan ändå skiljas från beskrivningen ”klokt” resp ”dumt”. För den som tvivlar på att t ex ”klokt” kan vara något annat än en värdering kan man ge följande definition av ”klokt tänkande”: ett tänkande som är relevant till de problem det behandlar. Dumt tänkande blir då motsatsen. Jag menar att Stenlund med all önskvärd saklighet har visat varför det analytiska tänkandet är irrelevant i förhållande till de problem det behandlar, dvs varför det helt enkelt är dumt.

Här berör vi en av de föregående motsägelser som Stenlund gör sig skyldig till, enligt fackfilosofin. Han tycks förkasta det tänkande som vill hålla värderingar utanför rena beskrivningar, samtidigt som han själv menar sig ge rena beskrivningar. Denna motsägelse förklaras emellertid av att man måste se förhållandet mellan beskrivning och värdering som ett inre förhållande. Detta betyder två saker, som kanske låter som en motsägelse, men i själva verket, strikt logiskt (!), inte alls är det:

- 1) det finns en absolut skillnad mellan beskrivning och värdering (det är därför Stenlund kan ”hålla styvt” på den), men
- 2) beskrivningen kan inte göras oberoende av värderingen, och tvärtom.

Att vara absolut står alltså inte i motsättning till att vara beroende av sammanhanget, som Westerståhl tycks mena. Det absoluta är sas oberoende av sitt eventuella beroende av sammanhanget. Det finns en annan innebörd i ”absolut” än att vara ”oberoende av kontext”. Det är denna innebörd Stenlund är ute efter, men inte klart formulerar (därför att den troligen inte går att formulera) när han diskuterar degenerationen av begreppen ”abstrakt”, ”universell”, och ”nödvändig” genom empirismens inflytande.

Varje beskrivning *visar* en värdering, och omvänt. Man kan ”nöja sig med att beskriva” när man vet att varje beskrivning ändå med nödvändighet visar en värdering, som dock inte *sägs*, och inte behöver sägas. Den analytiska filosofin går med på punkt 1) ovan, men inte punkt 2). Detta gör att den ser förhållandet mellan fakta och värde (beskrivning och värdering) som ett yttre förhållande: värderingar ska hållas utanför det skrivna, de ska inte ens *visa* sig (vilket är omöjligt).

Jag tycker inte det vore synd om *Det Osägbara* kom att uppfattas som en seriös kritik av analytisk filosofi (men så är jag ju inte heller fackfilo-

sof). Tvärtom vore det synd om den *inte* kom att uppfattas så. En "ren beskrivning" kan nämligen mycket väl vara en "kritik", i den meningen att den kan avslöja. "Invektiv" som "dum" m m är här inte något som motsäger det seriösa, de är bara enkla sammanfattningar av resonemang som "sakligt beskriver" *varför* något är dumt etc. "Vi behöver inte här ta ställning till det wittgensteinska allvaret" säger Westerståhl. Det är just precis det som vi behöver! Och inte bara "här" utan överallt. Överallt inom fackfilosofin och överallt annars också. Samtidigt måste det sägas att Westerståhl i en mening har rätt: vi behöver inte "ta ställning". Sannerligen, vi har nog med "ställningstaganden" i detta sk demokratiska åsiktssamhälle. Att *ta* ställning är ett typiskt uttryck för det som Stenlund kallar objekt tänkande, eller utvändighetstänkande (se tex Österberg 1977). En "ställning" ses som ett slags objekt som man kan "ta" eller inte ta. Därmed har man missat det väsentliga, nämligen att man *redan har* en ställning, som det gäller att *upptäcka*. Stenlund har upptäckt sin egen ställning, men Westerståhls citerade uttalande *visar* att han inte har upptäckt sin. Och det är precis detta som gör att hans tänkande inte är allvarligt. Varför ska man förresten tala om ett speciellt *wittgensteinskt* allvar, som om det fanns olika typer av allvar att ta ställning till. Detta är ytterligare ett uttryck för en objektifiering. Westerståhl har m a o redan tagit ställning till (det wittgensteinska) allvaret och motsäger sig själv, inte i ord (vilket är relativt oväsentligt), utan i handling (vilket är väsentligt).

Stenlund vill i *Det Osägbara* peka på en dimension som inte beaktas inom fackfilosofin, och som gör denna icke-allvarlig. Det är "det osägbara" dimension, som har sitt upphov i distinktionen säga-visa. (Det som visar sig är det osägbara.) Westerståhl kan inte förstå hur denna distinktion kan vara absolut, eftersom Stenlund själv säger sådant som är osägbart. Jag tror att absolutheten i distinktionen ligger i detta, att vad man än säger, så kan man inte säga allt: det måste alltid bli något som bara visar sig och som därför inte kan sägas i det sammanhanget. Och så fort man säger det i ett annat sammanhang så kommer något *annat* att visa sig osv i all oändlighet. Den enda möjligheten att upphäva distinktionen är därför att inte säga något alls, vilket Wittgenstein också antyder i slutet av *Tractatus*. Men eftersom bollen nu en gång är i rullning, eftersom saker och ting redan blivit sagda, så får vi också stå ut med att det *alltid* kommer att finnas sådant som, i samma stund som man säger något, inte kan sägas, utan bara visa sig.

Litteratur:

Stenlund, S: *Det Osägbara*, Stockholm 1980.

Österberg, D: *Förståelseformer*, Göteborg 1977.